

Gävleborgs Fäbodförening

Jordbruksverket
Att Gunilla Kock
551 82 JÖNKÖPING

c/o Hälsinglandsmuseum
Storgatan 31
S-824 30 HUDIKSVALL

Förslag till föreskrift om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar 2007-2013. Dnr 19-5214/07; Liv RP 18-001

Det nya svenska landsbygdsprogrammet för 2007-2013 regleras dels av EU genom rådets förordning, dels på svensk förordningsnivå. Det är godkänt av RDC-kommittén i Bryssel. Regeringen beslutar om den nationella förordningen.

SJV/Jordbruksverket ansvarar genom beslut om föreskrifter för reglering av vad som gäller därutöver. Föreskrifterna skall komplettera förordningen och göra dess tillämpning lättare. **SJV** har delat upp reglerna om åtgärder för landsbygdsutveckling i två föreskrifter; dels om företagsstöd och projektstöd, dels om miljöersättningar, miljöinvesteringar och kompensationsbidrag (Liv RP 18-001; dnr 19-5214/07).

GFF/Gävleborgs fäbodförening lämnar här synpunkter på förslag rörande dnr 19-5214/07. **GFF:s** yttrande begränsar sig till de frågor föreningen anser relevanta för sitt intresseområde. **Värmlands säterbrukarförening** ansluter sig till GFF:s yttrande.

SJV:s föreskrifter skall komplettera de båda överordnade författningarna. Dubbla regleringar är författningstekniskt sett inte tillåtna. Däremot är det angeläget att de som administrerar stöden får ett tydligt underlag så samverkan med dem som ansöker om stöd underlättas så långt möjligt. Mål och motiv för insatserna skall vara rättesnören för varje enskild föreskrift och för att understryka varje paragrafs skälighet också vara urskiljbara i dess lydelse.

För att bättre kunna särskilja förordning och Jordbruksverkets föreskrifter återges i stora drag förordningen inledningsvis, enligt avsnitt ”5.4.3.4 Biologisk mångfald och kulturmiljövärden i betesmarker, slätterängar och våtmarker” i den version som RDC-kommittén godkänt. Den är kommenterad genom fotnoter. Dessa är således en del av yttrandet. De var ett internt underlag vid utformningen av yttrandet men har fått stå kvar som stöd för hanteringen av yttrandet. Till yttrandet hör en med detta formellt likvärdig bilaga på sex sidor. Hela yttrandet är på 11 sidor.

Ur Landsbygdsprogrammet (version RDC):

Motiv

Insatsernas metoder förbättrar den biologiska mångfalden och framhäver landskapets särdrag.

Aktuell marktyp

Betesmark 5. Fäbodbete

Insatserna skall bidra till att uppfylla det delmål under miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* som innebär att samtliga betesmarker och slätterängar bevaras och sköts på ett sätt som bevarar deras värden.

Mål

Syftet är att hejda förlusten av biologisk mångfald fram till 2010.

Målet är även att insatsen skall bidra till att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljövärden vid 230 fäbodar¹.

Insatserna skall bidra till att nå delmålet för skötsel av ängs- och betesmarker inom miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* och att bevara betesmarker och slåtterängar utpekade som Natura 2000-områden.

Ersättning

Betesmark	5. Fäbodbete	
	a. Fäbodbete	700 kr/ hektar (€ 66,7)
	b. Fäbod i bruk	3 000 kr/ hektar (€ 333)

Ersättning lämnas för insatser som bevarar och förstärker markernas natur- och kulturmiljövärden där villkoren för ersättning går utöver krav enligt tvärvillkoren.

Den behöriga myndigheten skall upprätta en åtagandeplan² för brukaren.

Planen skall innehålla allt³ som ingår i åtagandet.

Den behöriga myndigheten⁴ skall fastställa den ersättningsberättigade arealen för fäbodbete och de villkor som gäller för detta.

De skötselvillkor som gäller för fäbodbete är desamma som gäller för marktyp 1, Betesmarker med allmänna värden.

För att vara berättigad till ersättning måste fäbod⁵ vara godkänd av behörig myndighet.

- Brukaren måste sköta marken så att ingen skadlig ansamling av förna kan ske.
- Brukaren skall se till att *all* igenväxningsvegetation tas bort.
- Det är inte tillåtet att sprida växtskyddsmedel, gödsla, kalka, konstbevattna etc. som kan skada markens natur- och kulturmiljövärden.

Vägledning

- Fäbodarna ingår i jordbrukssystem som bidrar till att bevara biologiska och kulturmässigt värdefulla landskap och habitat som skapats genom fäbodbete.
- Varje fäbod är en del av och knuten till en eller flera hemgårdar där huvuddelen av jordbruksproduktionen sker.⁶
- Jordbruksbyggnaderna finns vid huvudgården och fäboden består nuförtiden av traditionella byggnader som inte är anpassade för modernt rationellt jordbruk.^{7,8}

¹ Hur skall begränsningen kunna tillämpas bl a med tanke på att bevarandestatus skall förbättras? Antalet måste i en ursprungstext ha föregåtts av ett "minst" (jfr SJV remiss dnr 28-4711/07, om miljömål). Måste justeras då Landsbygdsprogrammet ses över.

² Varje fäbod är unik. Det är viktigt att i varje åtagandeplan ha motiv och mål för stödet som utgångspunkt och upprätta planen utifrån detta och de förutsättningar varje fäbod, fäbodställe och fäbodskog ger. Åtagandeplanen skall göras i samråd med mottagare av ersättning. Denne skall efter varje fäbodsäsong ha rätt att med grund i årets erfarenheter få åtagandeplanen reviderad.

³ Det vill säga: Lst skall inte komma och kräva något utöver vad som överenskommit i planen.

⁴ Den behöriga myndigheten förutsätts vara Länsstyrelsen, som också är den som upprättar åtagandeplanen. Detta innebär att SJV:s föreskrifter bör ge vida ramar för respektive Länsstyrelse att besluta inom.

⁵ Fäboden är den anläggning som konstituerar fäbodbetet.

⁶ Olika förhållanden kan ha gjort att denna beskrivning inte är helt relevant. Fäbodar kan brukas ideellt av föreningar som fått eller köpt enbart en fäbod. En fäbod kan också ha blivit en permanent bosättning men med bevarade värden i betesmarken.

⁷ Denna skrivning förutsätter att kulturhistoriska värden skall betraktas som viktigare än miljökrav. Ett välkommet ställningstagande.

- Ersättningen för fåbodbete är uppdelad i två delar⁹.

Ersättningens två delar

1. Den första delen består av en ersättning (3 000 kronor/ hektar) för max sex hektar och ersätter brukaren för kostnader som uppstår för hävden av betesmarkerna runt fåboden.¹⁰ Dessa kostnader inkluderar transport av djuren till fåboden och för dagliga resor för tillsyn av djur under betesperioden.¹¹ De kostnader för detta som ingår i tvärvillkoren ingår inte.
2. Den andra delen består av ett lägre ersättningsbelopp (700 kronor/ hektar) som kompenserar för de arealberoende kostnader som uppstår vid skötsel av fåbodbetet. För att kunna bevara kulturhistoriska värden¹² och en hög biologisk mångfald med exempelvis hävdberoende kärlväxter, lavar och svampar behövs ett högt betestryck. Ersättningen kompenserar för kostnader som relaterar till detta höga betestryck¹³. Ersättningen täcker arbetskostnader för djurtillsyn och inkomstbortfall till följd av en lägre djurtillväxt. Foderkvaliteten är ur näringsvärdessynpunkt lägre på fåbodbetet jämfört med de flesta andra betesområden. Den behöriga myndigheten kan även besluta om vilka djur som får beta på fåbodbetet samt när och hur lång betesperioden vid fåboden skall vara. Djuren skall vara vid fåboden under fåbodens hela betesperiod. Dessa särskilda villkor motiveras av fåbodbetets specifika flora samt dess kulturhistoriska värden.

Kommentar

Med tanke på att kunskapen om skogsbetesekosystemen är ofullständig¹⁴ är det viktigt att effekterna av fåbodbete utvärderas löpande och att länsstyrelserna med fåbodbrukare driver gemensam kompetensutbildning vilken följs av berörda centrala myndigheter och forskningsinstitutioner för erfarenhetsinsamling, vilken kan ligga till grund för successivt förfinade föreskrifter. Allt föreskriftsarbete måste ske i samråd med fåbodbrukarna¹⁵.

⁸ Denna skrivning förutsätter att någon utveckling av fåbodbruket inte skett under senare tid och inte heller kommer att ske. En effekt av ersättningarna bör vara att finna vägar för ett mer långsiktigt hållbart jordbruk. Därför bör innovationer i fåbodbruket accepteras.

⁹ Det är länsstyrelsen som bör ha ansvaret att avgöra om fåbodbruket haft en sådan utveckling att ersättning för den andra delen kan lämnas trots att boende eller andra förhållanden gör att fasta kostnader för fåbod i bruk inte är aktuella att ersätta. Skötseln av ett fåbodbete och liknande, som förbättrar den biologiska mångfalden och framhäver landskapets särdrag skall kunna ge ersättning även om ersättning för fåbod i bruk inte är motiverad.

¹⁰ Den maximala ersättningen för "fåbod i bruk" är sex hektar. Enda motivet för en sänkning av arealen är att djurbesättningen på fåboden inte kan hävda sex hektar under betessäsongen.

¹¹ Flerfåbodssystem är ett sätt att optimera utbytet av vad skogen ger i bete. Denna driftsform tillämpas i oerhört få företag och behöver stimuleras. Med tanke på motivet för ersättning för fåbod i bruk (täckta fasta kostnader) bör varje fåbod i flerfåbodssystem berättiga till samma ersättning som en fåbod i bruk.

¹² Det levande kulturarvet.

¹³ Betestrycket vid fritt bete styrs av antalet betesdjur. Därför får inte ersättningen per djurenhet vara för låg eftersom det är betestrycket som ska stimuleras genom ersättningen. En rimlig ersättning för fritt fåbodbete kan beräknas efter 0,07 djurenheter per hektar.

¹⁴ Konstaterande i Jordbruksverkets PM 2007-04-10, Jan Gustavsson: "Ett skriftligt informationsmaterial har planerats men stött på svårigheter på grund av bristande kunskaper kring skogsbetena i vissa avseenden."

¹⁵ Artikel 8j i Konventionen om biologisk mångfald, UNCED-biblioteket, Miljö- och naturresursdepartementet, 1994, handlar om hur ursprungliga och lokala samhällen (till vilka fåbodbrukare förs) skall respekteras, bland annat med godkännande och deltagande av dessa, vid spridning av den nytta som uppstår vid användande av deras kunskaper och bruk.

GFF/Gävleborgs fåbodförening lämnar här en kort summering av synpunkter.

GFF anser att det är särskilt angeläget att vid remissbehandlingen beakta två förhållanden.

För det första

– den särställning företag med fåbodbruk har, i synnerhet enligt artiklarna 8 och 10, i Konventionen om biologisk mångfald (jfr utredningen Traditionell kunskap och lokalsamhällen – artikel 8j i Sverige, CBM 2004). Tillgodoseende av Konventionens krav är ett av de motiv som gör relevanta regler för stöd till fåboddar och utmarksbete så angelägna.

För det andra

– regeringens ansats för enklare regelsystem vilken anges i budgetpropositionen. Bland annat framhöll då jordbruksministern: ”Regelbördan ska bli lättare för bönderna att bära. Regeringens mål är att de administrativa kostnaderna för jordbrukslagstiftningen ska minska med 25 procent till och med 2010. Detta arbete måste ske såväl på svensk, som på EU-nivå.”

GFF hävdar att alla åtgärder inom miljöersättningssystemet, då det gäller fåbodbruk, skall inriktas på att stärka bruket av fåboddar – utan begränsning, vare sig till antal eller åtgärd.

GFF anser det särskilt viktigt att gynna fåbodjordbruk med sådan storlek på driften att fåboddelen långsiktigt har förutsättningar att bli ekonomiskt stabil i framtidens företag. En effekt av ersättningarna bör vara att genom fåbodbruket finna vägar för ett mer långsiktigt hållbart jordbruk. Därför skall även innovationer i fåbodbruket accepteras.

GFF finner att förenklingstanken är viktig, vilket kräver överskådlighet, lättfattlighet och relevans. Småföretagarnas större sårbarhet måste uppmärksammas.

GFF anser att det är angeläget att definitionerna täcker vad som behandlas och ger fullgott stöd vid tolkningen av föreskrifternas avsikt.

GFF förutsätter att föreskrifterna inskränks till ett minimum av tillägg utöver förordningen, och att deras enda syfte är att identifiera metoder som kan hejda förlusten av biologisk mångfald fram till 2010 samt att bidra till att nå delmålet för skötsel av ängs- och betesmarker inom miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* – där biologisk mångfald och kulturmiljövärden vid fåboddar ingår – och att bevara betesmarker och slåtterängar som är Natura 2000-områden.

GFF konstaterar att insatserna för 5. Fåbodbete mer är fråga om individuella åtaganden än om generella ersättningar baserade på enbart en bestämd marktyp.

GFF hävdar att insatserna för 5. Fåbodbete, med hänsyn till att en anpassning till lokala traditioner är angelägen, så långt som någonsin är möjligt skall definieras av behörig myndighet, det vill säga aktuell länsstyrelse.

GFF menar att den traditionella möjligheten till fritt bete på skogsmark skall värnas och tillämpas i samband med åtagande om insatser för 5. Fåbodbete.

GFF anser att rådets förordning, som lagt fast att det är den behöriga myndigheten, som skall fastställa den ersättningsberättigade arealen för fåbodbete och de villkor som gäller för detta, och som dessutom skall upprätta en åtagandeplan för brukaren, vilken skall innehålla allt som ingår i åtagandet, ger fog för vad **GFF** anför.

GFF har uppfattningen att en tydlig redovisning av fakta kring ansvaret för ett gott djurskydd i samband med störningar av rovdjur är nödvändig, liksom förklaring av hur ansvaret, då det gäller god djurmiljö, fördelas mellan djurhållare, rovdjursförvaltning och betrodda att ge ersättning vid rovdjursstörningar. Djurhållarens ansvar måste definieras tydligt, liksom när en omständighet utgör force majeure i stödsammanhang.

Utförliga synpunkter på förslaget till föreskrifter lämnas i bilagan

GÄVLEBORGS FÅBODFÖRENING

Calle Höglund
ordförande

Kelvin Ekeland

Tfn: 0650-13 112, 070-287 37 70
E-post: info@xfabodar.se , Internet: www.xfabodar.se

2007-06-15

Förslag till föreskrift om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar
2007-2013

Dnr 19-5214/07; Liv RP 18-001

Kopia till:

Jordbruksdepartementet, Lennart Lindqvist, Helene Holstein;
Miljödepartementet, Åsa Norrman, Anna Ahlén;
Rovdjursutredningen, Åke Pettersson;
Skogsstyrelsen, Mårten Aronsson, Mats Wiklund;
Naturvårdsverket, Anna-Helena Lindahl, Anna Lind;
Riksantikvarieämbetet, Leif Gren, Anita Bergensträhle-Lind;
Centrum för biologisk mångfald, Håkan Tunón, Marie Byström;
Svenska MAB-kommittén, Per Olsson;
Skansen, Tommy Lambrell;
SNF, Gun Rudqvist;
SHF, Anna Westman;
WWF, Ola Jennersten;
LRF, Lars Sundström;
Småbrukarna, Åke Karlsson;
Lantrasforum, Ronny Olsson;
Sveriges rödkulleförening, Gustav Larsson;
Sveriges fåbodbrukare, Inger Jonsson;
Dalarnas fåbodbrukarförening, Bibbi Brynild;
Värmlands säterbrukarförening, Kerstin Elofsson, Ingegerd Jönsson;
Grensløset / Fåbodriket; Sven-Erik Hammar;
Finnsam, Maths Östberg, Stig Dahlström;
Nordiska kulturlandskapsförbundet, Olof Stroh;
Länsstyrelsen Gävleborg;
Länets riksdagsgrupp;
GFF; ordförande, kansli.

Tfn: 0650-13 112, 070-287 37 70

E-post: info@xfabodar.se , Internet: www.xfabodar.se

Förslag till föreskrift om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar 2007-2013. Dnr 19-5214/07; Liv RP 18-001

Gävleborgs fäbodförening, GFF, lämnar i denna bilaga till sitt yttrande utförligare och mer grundliga åsikter om förslaget till föreskrifter.

Fortfarande finns otydligheter, som i denna del av Landsbygdsprogrammet inte har blivit tillfredsställande klargjorda. GFF har delvis berört dessa i sina synpunkter till Livprojektet. Synpunkterna som då lämnades är fortfarande relevanta. GFF inser att otydligheterna inte kan bli tillrättalagda genom upprepat påpekande i detta sammanhang. GFF kommer därför att återkomma till den delen av problemet även i annan form.

Ett rättesnöre för föreskrifterna skall vara att dessa skall stärka kvaliteten på de hävdade markerna, och inte enbart inriktas på arealer och antal. Landsbygdsprogrammet ger resurser för detta.

GFF anser att det är viktigt att Föreskriftens ingress, som inleds ”Statens jordbruksverk föreskriver, med stöd av...” också redogör för de motiv som motiverar kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar. Här är också platsen att registrera den särställning företag med fäbodbruk (och motsvarande traditionell verksamhet) har, i synnerhet enligt artiklarna 8 och 10, i Konventionen om biologisk mångfald (jfr utredningen Traditionell kunskap och lokalsamhällen – artikel 8j i Sverige, CBM 2004). Se vidare 1 kap. 21 §.

GFF:s åsikter redovisas i det följande enligt register till förslaget, version 2007-05-03.

1 kap. GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Ersättningsformer

1 § innehåller två punkter 1. och 2.

Definitioner

GFF har förståelse för att antalet definitioner måste begränsas till dem som behövs för att förstå föreskriften. Dock finns t ex inom definitionen av ”betesmark” en del begrepp som behöver belysas även i 2 §. Ett är ”mosaikbetesmark” vilket visserligen behandlas tämligen utförligt i 72 §, men som för full förståelse borde beröras även i 2 §. Ett annat är ”sambete”, som dessutom har dubbel innebörd. ”Storhägn” är också utan definition.

”Fäbod i bruk”

GFF anser att det är önskvärt med enkla definitioner. ”Fäbod i bruk” kan i så fall definieras som ”Fäbod som används i produktion av djurfoder”. Eftersom definitionens syfte är att ange en anläggning som ger fog för att ersätta en brukare för fasta kostnader bundna till hävden av betesmarkerna runt en fäbod, som t ex transport av djur till fäboden och dagliga resor för tillsyn, kan dock en annan definition krävas.

GFF anser att föreskrifternas definition skall begränsas till:

Fäbod som till sin funktion är godkänd av länsstyrelsen och under fäbodsäsongen dessutom används till bete med minst 1,5 djurenheter av djurslagen nötkreatur, får och get. Därutöver får bete ske med häst.

Tillgången till bete vid fäboden skall vara minst 6 hektar.

Skrivningen garanterar att det är fäbod i sin ursprungliga funktion med flerfaldig bosättning, som ger andra fasta kostnader än de vid en hemgård. Från denna aspekt ger ovanstående definition den täckning Landsbygdsprogrammets motiv och mål anger.

Tfn: 0650-13 112, 070-287 37 70

E-post: info@xfabodar.se, Internet: www.xfabodar.se

GFF anser däremot att SJV:s formulering med krav på ”inslag av traditionell bebyggelse” är irrelevant i sammanhanget. Ersättningen är en uttalad betesersättning där förordningens krav på kulturhistoriska värden primärt kopplas till ett biologiskt kulturarv med exempelvis hävdberoende djur och växter.

GFF anser inte heller att definitionens avslutande inskränkning, ”Två eller flera besättningar som sköts gemensamt inom ett fåbodområde berättigar till en fåbod i bruk”, har tillämplighet. Frånsett den oklara bestämningen av fåbodområde (ställe med flera fåboddar samlade) är arbetsgemenskap på fåbodställen och mellan fåboddar en traditionell verksamhetsform som skall främjas. Det bör vara länsstyrelsens uppgift att påtala vad som möjligen kan anses vara otillbörligt utnyttjande av stödsystemet och i eventuellt befintliga fall förklara varför vederlag för fler fåboddar än en inte är befogat och vem som i så fall innehar rätt till ersättning.

”Lövtäktsträd”

GFF anser att *”lövtäktsträd”* behöver bytas ut mot *”foderträd”* eller annan neutral benämning eftersom även bark och kvistar tagits för foderändamål från barrträd, på samma sätt som foder från lövträd. Åtgärden tillgodoser stödets motiv och mål i minst samma mån som fodertäkt från lövträd men ryms inte inom den inskränkta benämningen *”lövtäktsträd”*, som därför behöver ersättas. (Foderträd får inte förväxlas med betade träd och buskar, som ingår som en naturlig del av betad mark.) Traditionen med fodertäkt från barrträd, som kanske längst använts på fjällgårdar och inom fåbodbruket, är viktig att bevara och behöver därför uppmärksammas i miljöstöden. Konsekvensändringar i övrig text behöver uppmärksammas.

”Skogsbete”

GFF anser att det är viktigt att skogsbeten som har biologiska värden och förutsättningar att stärka dessa kan återuppta hävden trots att kontinuitetsbrott finns i områdenas beteshävd. (GFF tycker fortfarande att förhållandet är dunkelt – att innebörden, grunden och formerna för förordningens bestämmelse för ersättning bara kan lämnas till jordbruksmark och att möjligheten till bete på skogsmark därför kräver länsstyrelsens undantag genom att denna fastställer arealen skogsbete och fåbodbete. Eftersom frågan reglerats utanför föreskrifterna är noteringen här enbart parentetisk och utan krav på åtgärd i detta sammanhang.)

”Tillskottsutfodring”

GFF anser att tillåtligheten av en åtgärd inte får bedömas enbart rutinmässigt, utan måste sättas i relation till hur den tillgodoser stödets motiv och mål. Tillförsel av växtnäring kan nämligen vara positiv i vissa lägen. Om exempelvis påståendet är sant, att hög betesintensitet vissa fall kan riskera att biologiska och kulturhistoriska värden utarmas, kan näringstransport in i ett sådant ekosystem vara gynnsam.

Åtagande

Krav för godkännande av åtgärd

10 § anger stödmyndigheten som självklar. Vid fåbodbruk förekommer jordbruksverksamhet emellertid med åtaganden i mer än ett län. Förtydligande om vem som är stödmyndighet i sådana fall är önskvärt.

Hur får utökning av ett befintligt åtagande göras?

GFF anser att en utökning i första hand alltid måste bedömas med hänsyn till om den tillgodoser stödets motiv och mål. Gör den det, är övriga anvisningar enbart rekommendationer för administrativ hantering och inte att betrakta som föreskrift.

Undantag

GFF anser att även om SJV inte i det följande kan precisera vilka undantag, som kan bli möjliga, är det viktigt att i 21 § som exempel nämna Konventionens bestämmelser om

Tfn: 0650-13 112, 070-287 37 70

E-post: info@xfabodar.se, Internet: www.xfabodar.se

undantag eftersom dessa kan vara en av de faktorer, vilka kan komma att öppna möjlighet för undantag av särskilda skäl.

2 kap. KOMPENSATIONSBIDRAG

Vilka villkor finns?

Betesmark och slåtteräng

GFF konstaterar att enligt förordningen finns insatser för nio marktyper varav betesmarken "Fäbodbete" har nummer 5.

För fäbodbete är villkoren enligt 2 § att marken skall betas med ett genomsnittligt betestryck av minst 0,07 djurenheter per hektar över en tvåmånadersperiod.

GFF anser att villkoren för fäbodbete är acceptabla.

Sambete

6 § föreskriver att om fler än en jordbrukare använder samma mark som betesmark, skall respektive jordbrukare ange sin andel i hektar i samband med ansökan. Enligt uppgift gäller regeln inom alla typer av brukare och för all ersättningsberättigad mark. Dock anses endast jordbruksmark vara ersättningsberättigad. Undantaget är skogsbete och fäbodbete. Enligt förordningen skall länsstyrelsen medge undantaget genom att fastställa arealen skogsbete och fäbodbete. Fastställandet innebär att länsstyrelsen och inte jordbrukaren är ansvarig för att arealuppgifterna är korrekta. GFF anser att detta undantag behöver betonas i föreskriften.

3 kap. BEVARANDE AV ODLINGSLANDSKAPETS BIOLOGISKA MÅNGFALD OCH KULTURMILJÖVÄRDEN

Betesmarker och slåtterängar

Vad kan man få ersättning för?

GFF noterar att 1 § refererar förordningens tablå över de nio marktyper som ingår i insatserna. I föreskriften används dock begreppet "markklass". GFF anser att samma begrepp skall användas i föreskriften som i förordningen. Följdriktigt bör detta begrepp gälla även för betesmarker och slåttermarker under restaurering och mosaikbetesmarker och andra gräsfattiga marker enligt 63 §.

GFF anser att det förtjänar att påpekas att vid fritt skogs- och fäbodbete finns en betydelsefull skillnad mellan den areal länsstyrelsen byråmässigt fastställer och registrerar och den mark betesdjuren utnyttjar i praktiken. I det senare fallet utesluts automatiskt sådana impediment som nämns i 2 §. Innebörden är att vid fritt bete (bete utan hägn) saknas motiv för reducering av ersättningsberättigande areal. GFF anser att detta måste beaktas i alla giltiga sammanhang.

Vad gäller för sambete?

3 § behöver tydliggöras enligt vad som anförts vid 2 kap. 6 § om skogsbete och fäbodbete.

Vilka förbud finns?

Undantaget från att enbart jordbruksmark är ersättningsberättigad är skogsbete och fäbodbete för vilka länsstyrelsen fastställt en areal. Fastställandet innebär att länsstyrelsen är ansvarig för att uppgifterna är korrekta. Ohägnat skogs- och fäbodbete grundar sig på traditionell mulbetesrätt (jfr SOU 2003:116) vilken inte innebär fri dispositionsrätt. Således innehas rätten till virkesproduktion ofta av annan än djurhållaren. Eftersom inget undantag finns för förbuden i 4 § bör länsstyrelsen genom sitt fastställande svara för att ingen annan än den som utnyttjar betet utför "förbjuden åtgärd" för skogsbrukets eller annan närings behov. GFF anser att brukare med betesåtagande inte kan svara för tredje parts handling.

Betesmarker och slåtterängar med särskilda värden

Vilka betesmarker och slåttermarker kan få ersättning för särskilda värden?

GFF förutsätter att även fäbodbeten som fyller kvalifikationerna enligt 8 § kan få ersättning för särskilda värden.

Fäboddar

Rubriken bryter en logisk likformighet genom att inte ange en marktyp (markklass enl. SJV). GFF anser att rubriken skall följa förordningens terminologi och vara:

Fäbodbete

Vad kan man få ersättning för?

GFF sammanfattar: "Fäbodbete" är en av förordningens nio marktyper. Ersättning lämnas dels för "Fäbod i bruk" och dels för "Fäbodbete".

- "Fäbod i bruk" ersätts med 3 000 kr/ hektar, som kompenserar hävdens fasta kostnader. Maximiarealen enligt förordningen är 6 hektar. Ett villkor för ersättningen "Fäbod i bruk" är att fäboden inte fungerar som "hemgård" på sådant sätt att inga med fäbodbruk förknippade extra kostnader uppstår. Flerfäbodsystem kan ingå. Minsta tillåtna åtagande är en fäbod i bruk. Länsstyrelsen beslutar vilka fäboddar som berättigar till ersättning. Negativa beslut skall motiveras. Fäbod som är godkänd av länsstyrelsen för bruk, skall under fäbodsäsongen användas till bete med minst 1,5 djurenheter av djurslagen nötkreatur, får och get. Därutöver får bete ske med häst.

- "Fäbodbete" ersätts med 700 kr/ hektar, vilket gottgör för arealberoende kostnader, som uppstår vid skötseln av betet. Ett villkor är att marken skall betas med ett genomsnittligt betestryck av minst 0,07 djurenheter per hektar över en tvåmånadersperiod vilket sammanfaller med det betestryck som anvisas i 2 kap, 2 §.

Övriga villkor för skötsel och vilken areal som berättigar till ersättning fastställs av länsstyrelsen. När arealen fastställs skall hänsyn tas till antal djur, djurslag och andra uppgifter som har betydelse (stödet's motiv och mål). Minsta tillåtna åtagande är 6 hektar fäbodbete. För att få åtagande måste fäbodmarken betas med minst 1,5 djurenheter av nötkreatur, får eller get.

GFF accepterar villkoren för marktypen Fäbodbete enligt ovanstående sammanfattning.

GFF vill dock hävda sin inställning att varje fäbod i bruk, oavsett om den brukas ensam eller i flerfäbodsystem, skall ersättas på samma sätt. Flerfäbodsystem är ett sätt att optimera utbytet av vad skogen ger av bete. Det är synnerligen få företag som tillämpar driftsformen. Bland annat Konventionens Artikel 8j (och stödets motiv och mål) manar till stor omsorg om denna driftsform. I princip bör hävdens fasta kostnader vara desamma för varje fäbod som ingår i ett flerfäbodsystem. I praktiken kan givetvis skäl till variation förekomma. Att generellt dra ner ersättningen för de fasta kostnaderna med 75 % från och med den andra fäboden i ett system är dock drastiskt.

GFF anser att föreskrifterna skall rekommendera samma ersättning för varje fäbod i bruk, men att länsstyrelsen, om den finner skäl för detta, kan reducera ersättningen från och med den andra fäboden i ett system, dock högst med hälften.

Vilken skötsel krävs för fäbodbete?

GFF har under beredningen av yttrandet haft kontakt med övriga fäbodföreningar och motsvarande organisationer. En samsyn på problemen finns. Värt att understryka är att förutsättningarna för fäbodbruk är olika i länen. Samt påpeka att storhågn uppfattas som en sen konstruktion utan något med fäbodbruk att göra.

GFF anser att rådets förordning, som lagt fast att det är länsstyrelsen som skall fastställa den ersättningsberättigade arealen för fäbodbete och de villkor som gäller för detta, ger fog för

GFF:s uppfattning att en åtagandeplan för brukaren skall innehålla allt som ingår i åtagandet. Det gör även kontakterna med övriga föreningar. Varje fåbod är unik. Det är viktigt att i varje åtagandeplan ha motiv och mål för stödet som utgångspunkt och att planen upprättas utifrån detta och de förutsättningar varje fåbod, fåbodställe och fåbodskog ger. Åtagandeplanen skall göras i samråd med mottagare av ersättning. Denne skall efter varje fåbodsåsong ha rätt att med grund i årets erfarenheter få åtagandeplanen reviderad.

16 § föreskriver att fåbodbetet årligen skall skötas med ett betestryck per hektar av minst 0,2 djurenheter av djurslagen nötkreatur, får, get eller häst.

GFF anser att denna paragraf skall överensstämja med 2 kap. 2 § punkt 4, som föreskriver att marken endast skall betas med ett genomsnittligt betestryck av minst 0,07 djurenheter per hektar över en tvåmånadersperiod.

GFF hävdar därför att villkoret enligt kap. 2 skall gälla även i 3 kap. 16 §. Detta hindras inte av förordningen, som inte låser betestrycket utan enbart arealersättningen, vilken är satt till 700 kr/ hektar.

GFF vill som stöd för sin åsikt föra ett resonemang i frågan:

Betestrycket vid fritt bete styrs av antalet betesdjur. Därför får inte ersättningen per djurenhet vara för låg eftersom det är betestrycket som ska stimuleras genom ersättningen. En rimlig ersättning för fritt fåbodsbete kan lämpligen beräknas efter 0,07 djurenheter per hektar.

Det kan verka motsägelsefullt att få djurenheter per hektar kan gynna det höga betestryck, vilket förordningen poängterar som villkor för bevarande av en hög biologisk mångfald med hävdberoende djur, kärlväxter, lavar och svampar, men så är det i praktiken. Ersättningens nivå gör det möjligt att hålla flera betesdjur, vilka vid fritt bete spontant söker sig till de biotoper där beteshävd kan stärka kvardröjande förekomster av hävdberoende arter.

Något paradoxalt kan det också te sig att man med nivån 0,07 djurenheter per hektar också inom storhågn når en gynnsam effekt. Emellertid medför få djurenheter per hektar en minskning av hägnets olägenheter såsom nedgång i djurens produktion på grund av begränsning av ett fritt födosök liksom koncentration av parasiter. Detta har också en positiv påverkan på biodiversiteten då urvalet av foderväxter och betespåverkan därigenom bättre liknar förhållandena vid oinskränkt bete. Det måste vara denna effekt jordbruksministern vill dämpa då han i svar på frågor från riksdagen (2006/07: 1318 och 2006/07: 1319) anför att en för hög betesintensitet i vissa fall lett till att biologiska och kulturhistoriska värden riskeras.

Den valda nivån på 0,07 djurenheter bidrar således optimalt till det syfte, att stärka kvaliteten på de hävdade betesmarkerna, som jordbruksministern framhållit i sitt svar. Dessutom är nivån godtagbar för brukarna.

Hotade husdjursraser

Vilka raser kan man få ersättning för?

26 § redovisar vilka raser som motiverar ersättning. Efter allmogeraserna finns parenteser.

Det bör klargöras att dessa innehåller exempel på lokaleraser och inte är en fullständig listning.

26 § föreskriver kategoriskt att kastrerade djur inte berättigar till ersättning.

GFF anser att ersättning även till kastrerade djur bidrar till att motiv och mål för insatsen gynnas. Skälet är att det viktigaste i bevarandearbetet är att få hållande av de hotade raserna attraktivt. Lönsamhet är attraktivt. Skillnaden i lönsamhet mellan stutar av vanliga kött-raser och hotade husdjursraser vid uppfödning för slakt kan ligga i ersättningen för den hotade rasen. Ett bortval av den ersättningen innebär automatiskt sämre bevarandestatus för den utrotningshotade rasen genom att en viktig bas för avel försvinner.

Utvald miljö

GFF anser att i 41 § punkt 5 skall i särskild skötsel av fåbodsbete ingå möjlighet till bevarande av utrotningshotade husdjursraser in situ, det vill säga i sådan miljö och under sådana

Tfn: 0650-13 112, 070-287 37 70

E-post: info@xfabodar.se , Internet: www.xfabodar.se

förhållanden som gett raserna dess karaktär. Värderingen av bevarande in situ bör vara så hög att grundersättningen minst fördubblas.

GFF anser att bevarande i fåbodemiljö och motsvarande med fritt bete skall betraktas som bevarande in situ för raserna fjällko, rödkulla, ryafår, allmogefår, svensk lantrasget och allmogeget (jämtget och lappget).

Mosaikbetesmarker och andra gräsfattiga marker

Vad kan man få ersättning för?

GFF refererar med anledning av innehållet i 72 § till tidigare påpekande om att vid fritt skogs- och fåbodbete finns en betydelsefull skillnad mellan den areal länsstyrelsen byråmässigt fastställer och registrerar och den mark betesdjur utnyttjar i praktiken. I det senare fallet utesluts automatiskt sådana impediment som nämns i 72 §. Innebörden är att vid fritt bete (bete utan hägn) saknas motiv för reducering av ersättningsberättigande areal.

GFF anser att detta måste beaktas.

Regionala kompletterande insatser till miljöersättning för betesmarker och slätterängar

Särskild skötsel av fåbodbete

GFF anser, särskilt med tanke på att kunskapen om skogsbetesekosystemen är ofullständig, att det är viktigt att effekterna av fåbodbete utvärderas löpande och att länsstyrelser och fåbodbrukare gemensamt ägnar sig åt en utveckling av kompletterande insatser för särskild skötsel av fåbodbete samt åt kompetensutbildning, vilket bör följas av berörda centrala myndigheter och forskningsinstitutioner för erfarenhetsinsamling, vilken kan ligga till grund för successivt förfinade och mer ändamålsenliga föreskrifter.

GFF hävdar att allt föreskriftsarbete måste ske i samråd med fåbodbrukarna. Ett stöd för uppfattningen är Artikel 8j i Konventionen om biologisk mångfald, som handlar om hur ursprungliga och lokala samhällen (till vilka fåbodbrukare förs) skall respekteras, bland annat med godkännande och deltagande av dessa, vid spridning av den nytta som uppstår vid användande av deras kunskaper och bruk.

GÄVLEBORGS FÄBODFÖRENING

Calle Höglund
ordförande

Kelvin Ekeland
utredningsansvarig